
KNNV-reis

Virgental

Juni 2023

Ingekorte versie van de informatiebrief aan de deelnemers van de reis.

Wilp, 21 mei 2023

Beste mensen,

Over een paar weken vertrekken wij met de KNNV-reis naar het Virgental in Ost-Tirol. Hierbij alvast wat praktische informatie.

Jullie reisleiders gedurende deze reis zijn Patrick Hommel en Tineke Hirschler

Wij verblijven in Gasthof Isplitzer Hof (www.isplitzer.at) en in Gästehaus Conny in Hinterbichl, Prägraten am Grossvenediger.

De nacht van 28 juni op 29 juni blijven wij op hoogte en overnachten in een (naar bergsportmaatstaven!) nogal luxe berghut, de Sajathütte (www.sajathuette.at).

We reizen per slaaptrein (ligplaatsen in 4 persoonscoupés.) van Utrecht via Wörgl naar Kitzbühl in Oostenrijk, en vandaar met bussen verder.

Omdat we met de trein reizen, de ruimte in de slaapcoupés vrij beperkt is en we een aantal maal moeten overstappen, is het aan te bevelen om je bagage zo compact en handzaam mogelijk te houden. We kunnen verder alle mogelijke soorten weer verwachten, variërend van zomerhitte met (zeer) hoge temperaturen, via regen en mist tot late sneeuwbuien. Houd daar rekening mee. Een paar stokken (of één stok) kan handig zijn.

Het lijkt ons een goed idee om tijdens onze reis lichte en iets zwaardere wandelingen af te wisselen en daarbij ook zoveel mogelijk variatie in natuur en landschap in te bouwen.

Het is gebruikelijk en ook gewenst om na de reis een verslag samen te stellen. We verwachten van alle deelnemers dat ze hieraan meewerken. Bij het begin van de reis maken we daar verdere afspraken over.

*Mochten er verder nog vragen zijn, schroom niet één van ons te bellen of te mailen (Patrick: 0488-491729; patrick.hommel@hetnet.nl;
Tineke Hirschler 06-16406865; tineke@hirschler.nl)*

Wij verheugen ons op een heerlijke, sportieve en leerzame tijd in het Virgental.

*Hartelijke groeten,
Patrick Hommel
Tineke Hirschler*

Het Virgental in het ongerepte Nationaal Park Hohe Tauern

Tauern betekent bergpas, de noord-zuidpassen over de Tauern werden hoge bergpassen genoemd. De naam is in de Middeleeuwen overgegaan op het gebergte zelf.

Nationaal Park Hohe Tauern is opgericht in 1980 en is daarmee het eerste nationale park van Oostenrijk. Met een oppervlakte van ruim 1856 vierkante kilometer is Nationaal Park Hohe Tauern het grootste beschermde natuurgebied van Midden-Europa én het is het oudste en grootste natuurpark van Oostenrijk. Het strekt zich uit over de drie deelstaten Karinthië, SalzburgerLand en Tirol. De zuidwestelijke rand van het park ligt in de Italiaanse provincie Zuid-Tirol.

Het smelten van het water van de ijstijd, erosie en andere invloeden van moeder natuur hebben het landschap getekend en gevormd tot wat het op dit moment is. Er leven ruim 15.000 verschillende diersoorten en daarnaast kun je er meer dan 1800 verschillende planten, bomen en bloemen ontdekken. Het Hohe Tauern gebergte is grotendeels onderdeel van Nationaal Park Hohe Tauern. Dit bergmassief heeft een lengte van ruim 120 kilometer van west naar oost, en is maximaal 50 kilometer breed. In het Hohe Tauern gebergte bevinden zich meer dan 250 bergtoppen ver boven de 3000 meter, waaronder de hoogste bergen van Oostenrijk, de Großglockner met een hoogte van 3798 meter en de Großvenediger van 3666 meter. Hier ligt ook de Pasterzengletsjer, de langste gletsjer van Europa en de hoogste watervallen van Europa, de Krimmler watervallen.

Hinterbichl ligt aan de gletsjerbeek de Isel. Het woord Isel of Isère of Isa betekent water dat van een gletsjer komt. Het water in rivieren met deze naam is altijd koud en melkachtig.

DE DEELNEMERS

Wendy Back Kolling
Margriet Bekking
Cris Brandenburg
René Bult
Miep van Gijsen
Adrie Hogervorst
Emanuel Kneepkens
Jeannette Olthuis

Marinus Rintel
Marc Vanbrabant
Petra Verbrugge
Maaike Vervoort

Samensteller verslag:
Tineke Hirschler

DE REISLEIDERS

Patrick Hommel en Tineke Hirschler

Heenreis en eerste verkenning—Chris Brandenburg

Vrijdagavond 23 juni 2023 ontmoeten oude bekenden en nieuwe deelnemers elkaar op het NS station voor de KNNV-reis naar het Virgental in Oost Tirol.

De nachttrein naar Wörgl heeft in Amsterdam al enkele deelnemers opgepikt, zodat we compleet zijn met 12 deelnemers en de begeleiders Patrick en Tineke. We installeren ons in de vier beschikbare slaapcoupés, voldoende slaapruijme te dus. Kennismaken met de nieuwe deelnemers, spannende verwachtingen over deze reis en herinneringen aan eerdere reizen zorgen voor geanimeerde gesprekken. Rond elf uur worden dan toch de slaapcabine's ingericht en probeert men onder het geschud en gebonk van de trein enige nachtrust te verkrijgen. Slapen in de nachttrein gaat niet voor ieder optimaal, maar na een licht ontbijtje in de trein stappen we uit om 08.56 in Wörgl waar we nog net de bus van 08.59 naar Matri halen. Deze brengt ons in twee uur naar Matri. Daar hebben we even tijd voor koffie waarna de volgende bus ons om 11.45 naar Hinterbichel brengt. Rond half een zijn we op de plaats van bestemming; Hotel Isplitzerhof, een heerlijk ouderwets Oostenrijks hotel, balkonnetjes omzoomd met geraniums. De een- en tweepersoonskamers worden verdeeld, waarbij ook gebruik wordt gemaakt van enkele kamers in het nabijgelegen Gasthof Conny.

Om half twee zijn we dan eindelijk op weg naar waarvoor we gekomen zijn, de verkenning van de dieren- en plantenwereld van het Virgental, te beginnen in de directe omgeving van het hotel. We starten op de brug bij het geraas van de snelstromende beek, de Dorvenbach die hier in de Isel komt. Direct wordt door Marc een waterspreeuw gespot. Dit is zijn optimale biotoop dus die zullen we zeker meer zien. We lopen een klein stukje omhoog waarbij de eerste meters al veel harten sneller doen kloppen bij het zien van de Kleine en de Grote Bevernel (*Pimpinella saxifraga* en *Pimpinella major*), de verwarring met de ons bekende Kleine Pimpernel (*Sanguisorba minor*) waarvan de blaadjes weer lijken op de grote Bevernel, of andersom, of toch niet? Heerlijk de discussie.

Grote bevernel—*Pimpinella major*

Maar we moeten door, er is veel moois te zien. Het Wit vetkruid (*Sedum album*), de Trossteenbreek (*Saxifraga paniculata*), het Spinnenwebhuislook (*Sempervivum arachnoideum*), een lust voor de florist, we zijn echt in de Alpen. Ook de korstmossen zijn overweldigend aanwezig en houden Maaïke en Margriet in hun ban.

Trossteenbreek—*Saxifraga paniculata*

Ons hart klopt sneller

Spinnenwebhuislook—*Sempervivum arachnoideum*

We lopen het pad langs een pas gemaaid hooiland omhoog, waar met mankracht en kleine machine wordt gehooid. Een idyllisch gezicht, het contrast met onze Nederlandse intensieve landbouw en deze landbewerking is enorm.

Economisch kan dit niet uit, maar wij zijn collectief blij met de biodiversiteit die hierdoor behouden blijft.

Boven aan het weiland, zicht op het zuiden, geeft Patrick ons een boeiend inzicht in “waar we eigenlijk zijn” en hoe dit zo ontstaan is. We voelen ons even vanuit de bodem van de oerzee in een flits van miljoenen eeuwen opgetild en zien van bovenaf de langgerekte bergruggen en dalen van oost naar west, waar de Afrikaans/ Italiaanse bodem botst op de Euraziatische plaat... ; de Alpen.

Langzaam wandelen we terug en bereiden ons voor op het avondeten. Aan een lange tafel genieten we van een voortreffelijk driegangenmenu met voldoende keuze vlees of vegetarisch. Deze eerste dag vol gemeenschappelijke ervaringen leidt tot een gevoelde saamhorigheid die al vertrouwd aanvoelt, we hebben zin in de komende week.

Door de onvolledige nachtrust, de lange reis, de boeiende eerste verkenning met flora en fauna, en de voortreffelijke maaltijd, is de energie bij velen op en lonkt het bed.

Moe maar voldaan zien we terug op de eerste dag van deze boeiende wandelreis.

25 juni De vallei van de Isel verkennen - Adrie van Dam-Hogervorst

De Isel is een snel stromende bergbeek die door de Umbalvallei in het Virgental raast. De wandeling vandaag gaat langs de Isel die we stroomopwaarts zullen volgen. Het wordt een makkelijke en verkennende wandeling. We gaan over een houten brug en zien de Isel als een zilveren lint onder ons doorstromen. Wendy vraagt of het Virgental door een gletsjer is uitgesleten of door een rivier. Dit is een mooie aanleiding voor Patrick om zijn befaamde verhaal van "Waar zijn we nu" te beginnen. Een grote kaart van Oostenrijk komt tevoorschijn en met behulp van wandelstokken wordt het ontstaan van de Alpen en de dalen verteld.

De Alpen zijn in drie fases ontstaan. In de eerste fase van de Alpenvorming werden de aardmassa's tegen elkaar aangedrukt, wat resulteerde in een plooiing en het ontstaan van de hoofdstructuur van de Alpen. Tijdens de tweede fase, die plaatsvond tijdens de ijstijd, werd het reliëf van de Alpen gevormd. Grote gletsjers bewogen zich over het landschap en schuurden het gesteente weg. De derde fase van het ontstaan van de Alpen vond plaats tijdens de vorming van gletsjerrivieren. Deze rivieren hebben door de tijd heen diepe dalen uitgesleten in het landschap. Op de kaart van Oostenrijk kun je deze fases van het ontstaan van de Alpen duidelijk zien. De bergketendalen lopen van oost naar west. De beboste noordzijde van de bergketens zijn op de kaart groen ingekleurd en goed zichtbaar. Aan de zuidzijde, de zonkant, zijn de hooilandjes te vinden, lichtgroen op de kaart, die profiteren van het zonnige klimaat.

In het dal worden de hooilandjes volop gemaaid en het gedroogde gras wordt bij elkaar geharkt. Na een regenperiode in Oostenrijk zijn nu de zonnige dagen aangebroken en daar moeten de boeren gebruik van maken. Hele families zijn druk bezig en met machines op de steile hellingen wordt het hooi gekeerd. We bekijken het tafereel van de verdwijnende hooilandjes. Wij beginnen onze wandeling langs de bosrand en daar staan gelukkig nog genoeg planten. De eerste Turkse lelie, *Lilium martagon*, wordt al genoteerd en de eerste Bosorchissen, *Dactylorhiza Fuchsii*, komen ook al in zicht. Vlak achter een hek en een stapel hout zijn talloze orchideeën en Petra loopt vooruit. Een boze boer uit schreeuwend en met woeste gebaren zijn ongenoegen en laat Petra enorm schrikken. Het is niet helemaal duidelijk wat er precies aan de hand is. We volgen een ander pad en nemen alle tijd voor de planten. De bodemgesteldheid wisselt tussen zuur en kalkrijk, waardoor er planten groeien die je hier niet zou verwachten.

Bij een brug over een beek is een mooie plek om te lunchen. De een neemt de tijd om te eten en een ander bekijkt de oever. Marc ziet een Waterspreeuw die ook de oevers afzoekt naar een lekker hapje. Zelf word ik uitgedaagd door vlinders en insecten en ik voel de drang om ze te achtervolgen. Na de lunch loopt het pad licht omhoog en de Isel heeft door de hoogteverschillen watervallen. Bij een uitzichtpunt zien we een regenboog boven de waterval. Het is een bijzonder gezicht en alleen te zien als de zon goed schijnt. We komen bij een punt met een bord Hohe Tauern waar even getwijfeld wordt of we verder zullen lopen of dat we beter al terug kunnen gaan vanwege de tijd. Als tussenoplossing besluiten we nog even op deze plek te blijven en rond te struinen. Een veldje met distels belooft weer veel vlinders.

Op de terugweg wordt een Houtsluipwesp gezien met een ongelooflijk lange legboor, vergelijkbaar met een breinaald. Deze legboor is twee keer zo lang als de sluiwesp zelf. Ik heb zoiets nog nooit eerder gezien. De Houtsluipwesp is een van de grootste sluiwespes in Europa en ziet er mooi uit met rode pootjes en een zwart/wit lijfje. Deze wesp kan behoorlijk gemeen zijn. Het is een parasitaire wesp die met haar lange legboor (deze wordt niet gebruikt om mensen te steken) gaatjes maakt in dennenhout. In het dennenhout zitten nesten met larven en ze legt haar eitjes in de larven. Wanneer de eitjes van de sluiwesp uitkomen, hebben haar larven vers voedsel en ze eten de andere larven van binnenuit op.

Houtsluipwesp

Het eten in het hotel heeft een hoog zoutgehalte en dit valt niet bij iedereen in de smaak, maar vandaag zorgt het ervoor dat onze zoutvoorraden na een warme dag worden aangevuld. Het vlees komt van de koe van de buurman en is door de hoteleigenaar zelf uitgebeend. De koe heeft een mooi leven gehad op de Alpenwei en smaakt prima. Na het avondmaal worden nog planten en korstmossen gedetermineerd.

26 juni Tocht naar Gotschaunalm – Margriet Bekking

Voor de excursie van vandaag rijden we met de bus enkele haltes terug het dal in, waar we in het hoofddorp Virgen bij de kerk uitstappen. We hebben een wat zwaardere dag op het programma staan met een klim naar de idyllisch gelegen Gotschaunhut op 1943mtr hoogte, gelegen temidden van een bloemrijke alm met dezelfde naam. We hebben zo'n 700 hoogtemeters te gaan.

We lopen langs de beek rustig het dorp uit, waar een grote geelbloeiende plant onze aandacht trekt. Een eerste ingeving is: Bunias, maar dan kloppen de stengelbladeren niet. Dan maar een stukje verzamelen en goede foto's nemen. Bij determinatie 's avonds blijkt het de hoge raket te zijn (*Sisymbrium strictissimum*). Later in de week zien we deze grote plant dagelijks....

We noteren al snel de eerste orchideeën: Grote en Witte muggenorchis, Welriekende en Groene nachtorchis. Een stukje verderop, ontdek ik een Edelweissplantje, mooi in bloei. Het staat er ietwat verscholen, maar de witgrijze wollige bloemen vallen meteen op.

De route stijgt via de kruisweg naar de Allerheiligenkapel. Vol in de zon nemen we dit steile pad, met krakende knieën, zuchtende kuiten en zwetende deelnemers....

Dit deel van de route was enkele jaren geleden nog bos, maar door de vraatgrage schorskever zijn hier hele hellingen met naaldbomen aangetast en deels al geruimd. Op een veldje zien we ook al heraanplant van loofhout (bergahorn), dit om meer variatie in de bossen te creëren.

Na een schaduwrijk hellingbos met lariks, waar we de vliegenorchis en ook de aangebrande orchis zien, bereiken we in de middag de Gotschaunhut. De hut ligt te midden van zeer bloemrijke almweiden; we zien een kleurig schouwspel van Arnica, knolkartelblad, bergnagelkruid, welriekende nachtorchis en smalsporig vetblad.

Bij de hut worden we op een drankje getrakteerd en delen we de laatste drie gebakken Krapfen, een Tiroler specialiteit van gefrituurd deeg met een laagje poedersuiker.

We vervolgen onze route dieper het dal in, langs weiden met wel duizend grote muggenorchissen, ze komen net in bloei. Ook de eerste alpenroosjes (de roestbladige soort met de kenmerkende 'roestige' onderzijde van de blaadjes), zilverblad en alpenhelmbloem staan al in bloei. We kunnen ons bijna niet losmaken van al dit moois, maar we moeten toch eens weer afdalen. Eerst balanceren over een bijna instortende plank over de beek, waar iedereen met een helpende hand goed overheen komt. Via een smal, deels door de koeien vertrapt pad, beginnen we aan de lange afdaling, waarbij de bus van 5 uur gemist wordt. Dan maar een klein uurtje wachten op de volgende bus en in het hotel meteen aan tafel voor het avondeten. Het is een prachtige dag geweest met een hernieuwde kennismaking met de kleurige Alpenflora, die er op de Gotschaunalm wel bijzonder fraai bij stond.

Links -> rechts

Grote rapunzel
(*Phyteuma
Betonicifolium*)

Vogelnestje
(*Neottia nidus-avis*)

Valkruid
(*Arnica montana*)

De kruiswegstatie, hoe steil het was...

Gotschaunalm

27 juni 2023 Het Zedlacher Paradies - Miep Gijsen

Vandaag vertrekken we met de bus naar Virgen voor een vrij lichte wandeling. De weergoden zijn ons goed gezind: het is uitstekend wandelweer! Via de bebouwde kom van het dorp gaan we omhoog naar een hoger gelegen oud bosgebied, op weg naar het Zedlacher Paradies.

Beneden in het dorp is aan de kant van de weg al van alles te zien. We nemen de tijd om de tuinen met bloeiende struiken en planten te bekijken en een paar grasdaken, want ook daar groeien kenmerkende alpenplanten.

Vlak boven het dorp komen we langs de "Resinger Backofen". Deze gezamenlijke oven is in 1855 gebouwd in de rotswand op een veilige plek. De boerinnen van de Resingerhof hebben hier zelf iedere maand zuurdesembrood gebakken voor de Resingerhof en voor de inwoners van de plaatselijke buurtschap. Het brood kan opgeslagen worden in een droge kelder en is wel een maand houdbaar. In 2006 is de Backofen gerestaureerd.

De weg leidt verder omhoog en verandert in een breed pad. Op de helling langs het pad en tussen de stenen van de muurtjes onderaan de helling groeien allerlei leuke plantensoorten die de moeite waard zijn om aandachtig te bestuderen, bijvoorbeeld de Trossteenbreek, het Muurventje en een bijzondere Raket. Ook voor de mossenliefhebbers zijn het leuke muurtjes. Bovendien is de stahoogte lekker makkelijk om alles goed te bekijken en te fotograferen.

Zo naderen we het bosgebied naar het Zedlacher Paradies. Helaas is het pad geblokkeerd door omgevallen bomen. Wat vervelend! We vervolgen in plaats hiervan de route naar de kasteelruïne Rabenstein. Een gemakkelijke wandeling langs bosranden, (kalk)graslanden en jonge lariksbossen. Eerst loopt het pad een tijdje door een vrij vlak gebied. Zover als we kunnen kijken zijn de meeste hellingen hier als hooiland in gebruik. Het gras wordt gemaaid of ligt nu te drogen. Er is meer ruimte voor de natuur naarmate we dichterbij het dal van de bergbeek komen en de hellingen te steil worden. Ook de steilrandjes en de berm langs de paden zijn vaak soortenrijk. Om bij Rabenstein te komen lopen we eerst geleidelijk naar beneden en daarna weer omhoog naar de ruïne. Onderin het dal ligt een kleine beek. Schitterend! Stromend water is altijd fascinerend. De beek ziet er sprankelend uit en het geluid klinkt ook prachtig.

De ligging van het voormalige kasteel is majestueus: op een hoge rots die uitsteekt boven het landschap zodat je de hele omgeving goed in het oog kunt houden.

Kasteel Rabenstein stamt uit de vroege middeleeuwen. Het is op drie na de grootste middeleeuwse burcht van Tirol. Voor het eerst wordt de burcht beschreven in 1182/1183. In 1252 is sprake van kasteel "Virgen", eigendom van de graven van Tirol en hun erfgenamen. Vanaf de vijftiende eeuw krijgt het kasteel diverse andere eigenaren en komt de naam "Rabenstein" op. Tot 1700 is er sprake van een beheerder, maar die vertrekt naar Virgen en zo raakt het complex langzaam in verval. In 1963 brandt het oostelijke en zuidelijke deel volledig af. Daarna zijn de resten van het kasteel zo goed mogelijk geconserveerd en wordt de ruïne behouden in de huidige staat.

We bezichtigen de ruïne en nemen een uitgebreide lunchpauze op een open plek tussen de resten van de oude muren. Het is een lekkere plek die uitnodigt om wat aantekeningen te maken, iets na te kijken in de flora en om rustig te fotograferen.

Daarna is het alweer tijd om te vertrekken richting Virgen. We komen ruim op tijd aan voor de bus van vijf uur naar Hinterbichl. Hier wacht ons een gezellige en goed verzorgde maaltijd en wie wil kan in de eetzaal blijven om te determineren. Het is een rustige dag geworden: samen met de vrij zware wandeling van gisteren een goede voorbereiding om morgen uitgerust naar de Sajathütte te gaan.

De weg is versperd

Burg Rabenstein

28 juni Naar de Sajathütte - Jeannette Olthuis

Het is ongewoon stil aan het ontbijt, dat heeft alles te maken met de tocht die deze dag op het programma staat. We gaan namelijk naar de Sajathütte waar we zullen overnachten en dat is een klim van 1275 meter.

Wat stop je in je rugzak? Warme en koele kleren, regenspullen en wat je nog verder denkt nodig te hebben en dat wordt altijd meer dan je eigenlijk wilt. We hebben de vorige dag vanuit het dorp al begrepen dat het een steile klim is, je kunt de hut zelfs vanuit het dal zien liggen.

We starten bij het hotel en lopen eerst door bos en na de boomgrens door bloemrijke weiden. De week voordat wij kwamen heeft het flink geregend, nu is het mooi weer en alles staat er fris bij. We komen langs een stel bergmarmotten die met elkaar aan het boksen zijn. Ze hebben het te druk om bang voor ons te zijn en rollen vechtend over de helling naar beneden. Hoger op de berg verandert de vegetatie, de planten worden steeds kleiner, tot ze uiteindelijk maar enkele centimeters hoog zijn.

Toch zien we ineens op de plek waar de sneeuw net is gesmolten een elegant breekbaar paars klokje dat zomaar 15 cm hoog is. Soldanella alpina, de alpenkwastjesbloem is de naam.

De helling blijft steil, waardoor je met je voeten op het pad tegen de helling aan kunt leunen om van dichtbij het kleine spul te fotograferen. Uit de hut is net een familie met drie kleine meisjes gehuld in vrolijk gekleurde regenjasjes vertrokken. Het voorste meisje ziet me naast het pad liggen en zegt ongerust "De hut is niet ver weg meer hoor mevrouw, echt niet".

We vinden even verderop nog een Edelweiss en een plantje waar ik me al heel lang op verheug, de Maanvaren.

Niet lang na elkaar komen we boven, iedereen heeft het gehaald! De Sajathütte is een sympathieke hut met een grote ronde tafel in een soort erker met prachtig uitzicht op de bergen in de verte en de imposante rotsen dichtbij. Het is een luxe hut, er zijn zelfs kamers met douche en toilet. De jongedame die bedient in een zeer strakke broek en dito trui komt gezellig bij ons zitten kletsen. Het was een mooie tocht en niet te zwaar omdat er onderweg zoveel is te zien. We boften met het prachtige weer.

Alpenkwastjesbloem — Soldanella alpina

Gelobde maanvaren — Botrychium lunaria

De Sajathütte met het dal erachter en de mooie ronde tafel.

29 juni 2023, Van de Sajathütte naar Hinterbichl – Marc Vanbrabant

Het is natuurlijk een voorrecht om een verslag te mogen maken van een dag dat we de afdaling van de Sajathütte terug naar de vallei maken. Na de overnachting op 2600m hoogte, waar de een al wat beter sliep dan de ander, is het rond 9u tijd om dalwaarts te gaan. De plaatselijke schapen zijn al veel langer wakker. Een koppeltje Alpenkauwen, een Tapuit, Waterpieper en Alpenheggenmus zijn ook van de partij.

Een frisse morgen rond de 5°C houdt ons niet tegen om nog wat hoge alpiene flora te ontdekken. En ja, alhoewel nog niet helemaal in bloei staat hij er wel: de Edelweiss.

Zoals gebruikelijk staat of ligt onze groep al snel ver uit elkaar. Er wordt onder andere stilgestaan bij de Soldanella's, de gentianen en de Kleine bieslelie, *Tofieldia pusilla*, voor mij de eerste keer dat ik die zie. Ook een bergglas met 5 kroonblaadjes krijgt de nodige aandacht. In de voorhoede vraagt Patrick zich weer af waar hij juist is. Tijdens zijn altijd boeiende uitleg over geologie, aardlagen e.d. kunnen we weer een beetje hergroeperen.

Onderweg zijn een 8-tal Raven aan het spelen, of dat denken wij toch. Ook de Steenarend laat zich nog even zien. Onder ons loopt een Gems weg en even later zien we er nog één de rotsen boven ons beklimmen. De mooiste vogelwaarneming van deze vakantie is ongetwijfeld de Lammergier die onder ons door zeilt, mooi belicht door de ochtendzon. Zelfs zonder verrekijker duidelijk herkenbaar aan de gele kraag en de wigvormige staart. Mooier dan dit zie je hem zelden.

Vanuit de alpiene zone komen we dan meer in de zone van de alpenroosjes en de bessenstruikjes met Rode en Blauwe bosbes en de alpiene vorm van de Rijsbes met zijn korter bloemsteeltje. Middagpauze houden we bij een frisse bergbeek. Slechts 2 dapperen wagen het om hun voeten in het water te steken. Ik vraag me af of dat mogelijk nog iets met een Aangebrande orchis te maken heeft.

Verder naar beneden lopen nog wat mooie bergkoeien die op het pad verkiesen te staan tot onze groep voorbij is. Op het einde van de wandeling is het nog een beetje moeilijk om iedereen op het juiste pad te krijgen maar rond 5 uur bereiken we terug veilig ons hotel. Nog even tijd voor een verfrissend drankje en een goeie douche, dat lukt niet elke dag.

Na het eten is er de gebruikelijke determineersessie waar onder andere het Alpenzonneroosje en *Doronicum glaciale* subsp. *glaciale* worden uitgepuzzeld. Tijd om wat van de verloren slaap in te halen want morgen wacht er weer een nieuwe dag.

Aangebrande orchis—*Orchis ustulata*

De accommodatie

We verblijven in hotel Islitzer, een familiehotel in Hinterbichl. Het hotel staat op de plek waar vroeger oudste huis in Prägraten uit het jaar 1010 stond. Het oudste deel van het hotel dateert uit 1606. Het hotel werd geleid door de familie Islitzer.

In 1805 kregen de erfgenaam en zijn twee zonen een ongeluk in een lawine tijdens het oogsten van hooi. De weduwe trouwde vervolgens met een man genaamd Steiner, waarbij Islitzer als 'bijnaam' werd behouden. Sinds 1930 wordt het geleid door de familie Berger. De huidige eigenaar Bernard zal het overdragen aan zijn zoon.

We krijgen allemaal een Gästekarte waarmee we gratis van het openbaar vervoer gebruik kunnen maken.

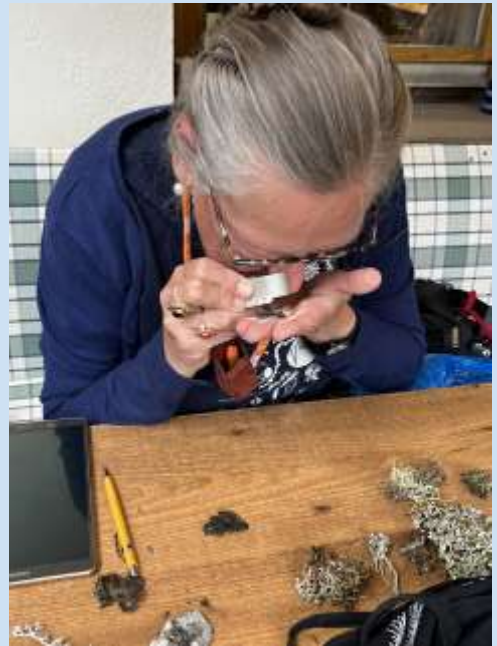
's Ochtends voor vertrek eerst 'koppen tellen' en als we er alle 14 zijn kunnen we op pad. Te voet of met de bus.

Tegenover het hotel stroomt de Dorferbach die uitmondt in de Isel. De watermolen is gebouwd met materiaal van het oude huis dat ooit op de plaats van het hotel stond.

Determineren van de vondsten

30 juni Naar de Johannishütte - Marinus Rintel

Eekhoorn, taxi en wandeling

Voordat we worden opgehaald door de taxibusjes zien we bij de waterval in een groepje berken een eekhoorn zitten. Een grote gele kwikstaart en een zwarte roodstaart zitten achter het beestje aan. Misschien zijn ze bang dat ie dat ie de eieren wil roven of de jongen op wil eten...

Rond half tien rijden de busjes van de 'Venediger Taxi' voor en brengen ons naar de 'Johannishütte'. Onderweg wordt er vanuit de busjes gezocht naar de 'Frauenschu' en de Edelweiss. Het eerste busje heeft meer geluk met het vinden

ervan. De mensen in het tweede busje hebben alleen oog voor de vrouwenschoen van de chauffeuse die flink op het gaspedaal trapt.

Er liggen nog aardig wat de ijs- en sneeuwresten in het dal. De taxichauffeuse vertelt dat sommige van lawines afkomstig zijn. Gelukkig zijn er geen ongelukken mee gebeurd. Ook zien we hier en daar los gesteente liggen wat zo naar beneden kan schuiven. Helemaal veilig lijkt het dus niet.

Bij de Johannishütte aangekomen gaan we het omliggende terrein inventariseren. Er loopt een flinke beek naast het pad. We zijn boven de boomgrens in een landschap met begroeiide hellingen en hier en daar een rots. Er is veel verscheidenheid in plantengemeenschappen, kalk en zuur, voor elk wat wils. Plus ook nog een prachtig uitzicht.

We zien er marmotten lopen. Eentje loopt vlak langs de voeten van Petra naar zijn schuilplaats. Intussen kruipen de wolken steeds meer omhoog. De weersverwachting was niet best maar het blijft toch bijna de hele ochtend droog. Aan het eind van de ochtend gaat het regenen. We halen poncho's, paraplu's en regenbroeken tevoorschijn. We zijn nog in de buurt van de hut en gaan daar schuilen. Ze hebben er een prima menukaart waarvan we goed gebruik maken.

Als we klaar zijn met eten is het weer opgeklaard. De groep verdeelt zich: vijf mensen gaan direct te voet naar het dal. De anderen gaan weer buiten 'aan het werk'. Om half vier staat de taxi weer klaar en gaan er zes mensen daarmee terug. De laatste drie gaan dan ook lopen. Er is onderweg zoveel te zien dat er op een gegeven moment tempo moet worden gemaakt. We lopen over het halfverharde weggetje, want door de regen zijn de bospaadjes glad geworden. Bijna bij het dorp passeren we nog een steengroeve. Daar zijn jongelui met motoren aan racen, flink verstorend. Op terugweg zie ik trouwens ter hoogte hotel, honderd meter hoger op de berg, weer een eekhoorn lopen. Is het dezelfde? Ik ben benieuwd naar het territorium.

Diversiteit

Patrick vertelt dat bij de beek boven bij de hut extreme leefomstandigheden zijn met temperatuurverschillen van soms wel 50 graden in een etmaal. Dat overleven maar weinig planten. Bij de hut zien we de alpenrozenvegetatie die er overgaat in hoog Alpien grasland.

Onderweg eindelijk Vrouwenschoentje - *Cypripedium calceolus* en *Trifolium thalii*

Meesterwortel

Patrick wijst me op de Meesterwortel...

De Meesterwortel is een overblijvende plant, die behoort tot de schermbloemenfamilie. De plant komt van nature voor in Zuid- en Midden-Europa. De Meesterwortel verspreidt een sterke geur, die naar wortel en selderij ruikt.

De plant is door toedoen van de Zwitserse natuurkundige Conrad Gessner (1516-1565) sinds de Middeleeuwen bekend als medicinale plant en wordt door zijn brede toepassing ook wel het "kruid der kruiden" genoemd. De Meesterwortel komt van nature voor in de Alpen op kalkrijke, vochtige en beschaduwde plekken. Het is familie van het, bij ons welbekende onkruid, Zevenblad.

Uit de aromatische wortelstok werden pillen, poeders en zalfjes bereid die werden toegepast bij een lange reeks van kwalen zoals onder andere bronchitis, astma, de behandeling van wonden, bij maagklachten, waterzucht, kiespijn, ja zelfs delirium tremens zou er mee behandeld kunnen worden. Een andere bijnaam is daarom ook: de Europese Ginseng (Wikipedia).

Opvallend

Wat mij de hele week opvalt is dat er zo weinig zwerfvuil ligt op straat en in de natuur. Het enige wat ik zie zijn sigarettenfilters. Die helaas lang blijven liggen. Geen wc-papier te zien. De dames in onze groep hebben daar naar ik hoor zelf wat voor geregeld. Top!

Oxytropis campestris en Maskerdistel - *Carduus personata*

1 juli Niet naar de Bergsee—Tineke Hirschler

Het heeft veel geregend vannacht, de beek stroomt nu veel woester.

We besluiten niet naar de Bergsee te gaan want er ligt daar nog sneeuw, de hut is nog niet open en vooral: het pad is 'rutschig' zegt de eigenaar van het hotel.

Om 8.45 uur lopen we weg vanaf het hotel. We gaan een nieuw dal in en lopen op een noordhelling.

Het eerste stukje pad is nog vlak maar daarna moeten we een heel lang, heel steil stuk overbruggen. Het Christoffelkruid is met ons, wie weet helpt het ter verlichting.

Bij een beek komen we in een lichter stuk bos, we zijn nog niet op de top blijkt, maar bij een gekapt stuk.

Langs beek lopen we de kloof uit, verder omhoog en het blijft steil.

Gelukkig is het warm, maar er is wel een hoge luchtvochtigheid zodat we allemaal heel veel zweten.

We vinden twee alpenlandsalamanders!

Op de Stockeralm op 1726 m hoogte houden we een korte pauze. We lopen voor de lunch door naar het hoogste punt op 1953 m. We zien er een blauwe monnikskap en nieuwe orchideeënsoort. Maar lunchen gaan we er niet. We worden omwolkd door duizenden vliegen!!! En er zijn ook heel veel mierenhopen. Dus we dalen weer maar weer een stukje voor de lunch.

Dat stukje dalen wordt 200 m. Op een verlaten alm, wel met mieren maar zonder zichtbare hopen vinden we het goed genoeg voor de lunchpauze. De rugzak van Chris denkt daar anders over en zoekt het lagerop. Patrick doet de 'Bergrettung'. Beneden gaat, zoals elke zaterdag, het luchtalarm.

Na 20 min. pauze lopen we door naar hut voor drankje van de zaak en Strudels erbij naar eigen wens.

Er staat ook een hutje waarin houtsnijwerk wordt verkocht. Marinus knoopt een praatje aan en hoort dat boeren in de winter geld bijverdienen met het maken van houtsnijwerk.

Iets voor half vier weer gaan we op pad over 'de leuke weg' naar Hinterbichl.

Het laatste deel gaat over een bekend stuk pad met nog een keer zicht op de kloof met de watervallen. Vandaag zien we er geen regenboog. Tussen 16.45 en 17.30 u is iedereen terug bij het hotel. Marinus en René nemen het laatste stukje de weg. Dat levert dan mooi wel nog een Noorse streepvaren op!

Vervolg 1 juli Laatste avondmaal

Het laatste avondmaal is om 18 uur. Zoals alle avonden is het stil zodra we eten hebben, daarna barsten de gesprekken weer los. Patrick en Tineke worden toegesproken en krijgen een mooie attentie. Zij zijn verrast en blij. Tineke heeft voor iedereen een 'elfje' gemaakt en leest die voor.

Deze avond blijft iedereen lang zitten. Er wordt nog het nodige gedetermineerd. Om 22 uur gaan we allemaal naar onze kamer, het was nog best een pittige dag vandaag!

Emanuel

Petra

ELFJES

Dit zijn versjes van 5 regels met in totaal elf woorden in het schema 1-2-3-4-1

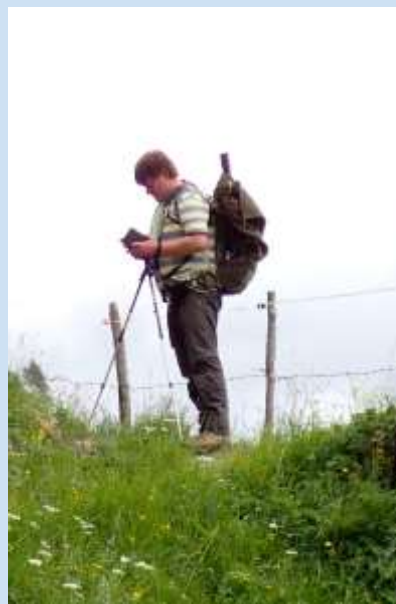
Samen
Op reis
Naar de bergen
Op zoek naar bloemen
KNNV

Wendy

Marc

René

Jeannette

Margriet

Chris

Adrie

Tineke

Patrick

Miep

Marinus

Maaïke

2 juli Terugreis—Tineke Hirschler

We maken een lunchpakket voor 's avonds onderweg. Na het ontbijt gaat iedereen inpakken. De kamers moeten om 10 uur leeg zijn en de bagage op de gang boven. Als iedereen klaar is gaan we wandelen langs de beek. Het is voor de verandering heerlijk vlak én het is heerlijk weer. Er worden toch weer enkele nieuwe soorten gevonden zoals het Zwitserse mosvarentje en Stekende wolfsklauw. En we zien ook een prachtige avondvlinder, de Windepilstaart. Maaike hoort een raar geluid in een bosje. We denken dat het een vogel is die op de grond zit te roepen. Marc vangt het beestje; het blijkt een jonge Grote Lijster. Het is nooit klaar.

Om 12.15 u zijn we weer terug en gaan met een drankje even op het terras zitten. Om 13 uur hebben we een soort afscheidsdiner en kiezen we à la carte.

Marinus bestelt als grapje alcoholvrij water en krijgt .... een alcoholvrij biertje in plaats van water. Zijn gezichtsuitdrukking is om te gieren! Soms mislukt een grapje.

Drie mensen houden het stramien vol en kiezen voor het dagmenu. De anderen kiezen voor een of twee gangen. En natuurlijk drinken we een laatste glas bier of wijn. Daarna krijgen we van de hoteleigenaar en zijn zoon nog een laatste Enzian-borrel, Sommerfrische of wat dies meer zij.

Na het eten rekent iedereen zijn drankjes af. Daarna hebben we nog een goed uur tot de bus gaat. We zwerven uit in de omgeving.

We nemen de bus van 16 uur naar via Matrei naar Kitzbühl en dan de trein naar Wörgl. We hebben

twee uur wachttijd in Wörgl. We bezetten een terras buiten het station. Een paar mensen gaan de stad verkennen. Die blijkt niet echt mooi en alle winkels zijn gesloten. Beetje jammer...

Opeens komt Margriet naar buiten en zegt dat de trein vroeger vertrekt dan op het ticket staat!!! We haasten ons naar binnen om daar te ontdekken dat de trein eigenlijk om 20.55 u had zullen vertrekken maar 15 min vertraging heeft!!!

We zijn door het oog van de naald gekropen! Dit is een heel duidelijk leermoment voor de reisleiders. In de trein zien we bovendien dat in de brief die Tineke weken geleden aan de deelnemers heeft verstuurd deze vertrektijd ook is vermeld!!! Waarom op het ticket dan 21.23 u staat blijft een raadsel. Deze fout gaat de reisleiders niet weer overkomen. We hebben vier couchettes naast elkaar dit keer. De indeling doen we hetzelfde als op de heenweg.

We lopen bij elkaar binnen en kletsen nog na over de prachtige week die we hebben gehad. En er is ook een elfje gemaakt voor Tineke!

Rond 23.30 uur is het bedtijd voor iedereen. Er blijkt een probleem met de verwarming te zijn, die kan niet uit. Dus iedereen ligt zwetend in een soort sauna deze nacht.

We komen iets voor negen uur in Arnhem aan. Daar stappen zes mensen uit en over. We nemen afscheid van elkaar, een aantal laat al doorschemeren volgend jaar mee te willen naar het Unterengadin.

De rest reist door naar Utrecht en Amsterdam. Dan blijkt dat een aantal mensen vannacht bestolen is. De hele portemonnee weg of het geld eruit gehaald. Wat een domper na deze fantastische week.

Naamgeving en volgorde zijn gebaseerd op de ANWB Vogelgids van Europa.

Met 54 soorten hebben we een mooi aantal vogelsoorten gezien.

De absolute topwaarneming was natuurlijk de Lammergier die iedereen van de groep mooi gezien heeft terwijl hij onder ons door de vallei vloog. Het betreft hier een vogel die deel uitmaakt van een herintroductie programma.

Hartelijk dank aan Adrie voor de mooie foto's en de waarneming van Vale gier en Paapje.

Vogellijst

1 Lammergier	<i>Gypaetus barbatus</i>	36 Koolmees	<i>Parus major</i>
2 Vale gier	<i>Gyps fulvus</i>	37 Zwarte mees	<i>Periparus ater</i>
3 Steenarend	<i>Aquila chrysaetos</i>	38 Pimpelmees	<i>Cyanister caeruleus</i>
4 Buizerd	<i>Buteo buteo</i>	39 Kuifmees	<i>Lophophanes cristatus</i>
5 Sperwer	<i>Accipiter nisus</i>	40 Boomklever	<i>Sitta europaea</i>
6 Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	41 Notenkraaker	<i>Nucifraga caryocatactes</i>
7 Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	42 Alpenkauw	<i>Pyrrhocorax graculus</i>
8 Gierzwaluw	<i>Apus apus</i>	43 Zwarte kraai	<i>Corvus corone</i>
9 Grote bonte specht	<i>Dendrocopos major</i>	44 Raaf	<i>Corvus corax</i>
10 Rotszwaluw	<i>Ptyonoprogne rupestris</i>	45 Huismus	<i>Passer domesticus</i>
11 Boerenzwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	46 Vink	<i>Fringilla coelebs</i>
12 Huiszwaluw	<i>Delichon urbicum</i>	47 Kneu	<i>Carduelis cannabina</i>
13 Waterpieper	<i>Anthus spinoletta</i>	48 Barmsijs	<i>Carduelis flammea</i>
14 Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	49 Putter	<i>Carduelis carduelis</i>
15 Boompieper	<i>Anthus trivialis</i>	50 Sijs	<i>Carduelis spinus</i>
16 Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	51 Europese kanarie	<i>Serinus serinus</i>
17 Grote gele kwikstaart	<i>Motacilla cinerea</i>	52 Goudvink	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>
18 Waterspreeuw	<i>Cinclus cinclus</i>	53 Kruisbek	<i>Loxia curvirostra</i>
19 Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>	54 Geelgors	<i>Emberiza citrinella</i>
20 Alpenheggenmus	<i>Prunella collaris</i>		
21 Roodborst	<i>Erithacus rubecula</i>		
22 Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochruros</i>		
23 Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>		
24 Paapje	<i>Saxicola rubetra</i>		
25 Zanglijster	<i>Turdus philomelos</i>		
26 Grote lijster	<i>Turdus viscivorus</i>	Lammergier	
27 Kramsvogel	<i>Turdus pilaris</i>		
28 Merel	<i>Turdus merula</i>		
29 Beflijster	<i>Turdus torquatus</i>		
30 Zwartkop	<i>Sylvia atricapilla</i>		
31 Bergfluitier	<i>Phylloscopus orientalis</i>		
32 Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>		
33 Goudhaan	<i>Regulus regulus</i>		
34 Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>		
35 Grauwe vliegenvanger	<i>Muscicapa striata</i>	Zwarte roodstaart	

Beflijster

Grote lijster

Juveniele Grote lijster

Samengesteld (in alfabetische volgorde) door Margriet Bekking, René Bult en Adrie Hogevoorst.

De soorten werden bij twijfel mede op naam gebracht met behulp van de apps Google Lens en Obsidentify Vlinders.

Daarnaast is gebruik gemaakt van de onderstaande literatuur.

Butterflies of Britain and Europe, a photographic guide, A&C Black Publishers Ltd., London, 2011 - Tolman, T. en R. Lewington.

Veldgids Dagvlinders. De Vlinderstichting, Uitgeverij KNNV, Zeist 2014.

Dagvlinders

Nederlands

Dikkopjes

Aardbeivlinder

Bergspikkeldikkopje

Bont dikkopje

Groot dikkopje

Groot spikkeldikkopje

Pages

Apollovlinder

Kleine Apollovlinder (rups)

Witjes

Berggeaderd witje

Boswitje/Cryptisch boswitje

Citroenvlinder

Gele luzernevlinder

Klein geaderd witje

Klein koolwitje

Oranjetipje

Veengeeltje (Rijsbesvlinder)

Blauwtjes

Alpenblauwtje

Dwergblauwtje

Icarusblauwtje

Klaverblauwtje

Morgenrood

Zwart blauwtje

Aurelia's

Alpenhooibeestje

Atalanta

Bergerebia

Bont zandoogje

Boserebia

Bosparemoervlinder

Distelvlinder

Kleine rotsvlinder

Kleine vos

Marmerebia

Rotsvlinder

Voorjaarserebia

Witbonte parelmoervlinder

Woudparelmoervlinder

Zilveren maan

Zilvervlek

Wetenschappelijk

Hesperiidae

Pyrgus malvae

Pyrgus ruralis

Carterocephalus palaemon

Ochlodes sylvanus

Pyrgus alveus

Papilionidae

Parnassius apollo

Parnassius phoebus

Pieridae

Pieris bryoniae

Leptidea sinapis / juvernica

Gonepteryx rhamni

Colias hyale

Pieris napi

Pieris rapae

Anthocharis cardamines

Colias palaeno

Lycanidae

Agriades orbitulus

Cupido minimus

Polyommatus icarus

Cyaniris semiargus

Lycaena virgureae

Eumedonia eumedon

Nymphalidae

Coenonympha gardetta

Vanessa atalanta

Erebia epiphron

Pararge aegeria

Erebia ligea

Melitaea athalia

Vanessa cardui

Lasiommata petropolitana

Aglais urticae

Erebia montana

Lasiommata maera

Erebia medusa

Euphydryas cynthia

Melitaea diamina

Boloria selene

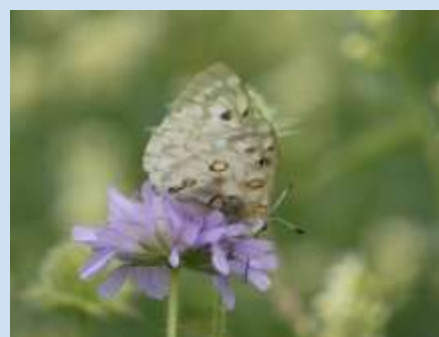
Boloria euphrosyne

Morgenrood

Veenhooibeestje

Apollovlinder

Nachtvlinders

Nederlands

Bonte bandspanner
Bonte beer
Bosspanner
Brandnetelbladroller
Gewone spikkelspanner
Geogde bandspanner
Gerande spanner
Gewone heispanner
Grote beer
Hagedoornvlinder
Margrietwortelmot
Nunvlinder
Prachtstipspanner
Roodbandbeer
Rouwspanner
Sint-jansvlinder
Weegbreebeer
Windepilstaart
Woudbladroller
Zwart beertje
Zwartstipspanner

Wetenschappelijk

Epirrhoe tristata
Callimorpha dominula
Scopula immutata
Celypha lacunana
Ectropis crepuscularia
Xanthorhoe montanata
Lomaspilis marginata
Ematurga atomaria
Arctia caja
Opisthograptis luteolata
Dichrorampha acuminatana
Orthosia gothica
Scopula marginepunctata
Diacrisia sannio
Odezia atrata
Zygaena filipendulae
Parasemia plantaginis
Agrius convolvuli
Orthotaenia undulana
Atolmis rubicollis
Scopula nigropunctata

Windepilstaart

Plantenlijst Virgental (Oostenrijk) 2023

De selectie voor die lijst gedaan is door Emanuel Kneepkens met technische ondersteuning van René Bult.

Verantwoording

De lijst is tot stand gekomen door een bijdrage van een 3-tal deelnemers aan deze reis. De Nederlandse namen zonder haakjes zijn de officiële namen zoals die in de Heukels en/of de Belgische Flora staan.

De Nederlandse namen tussen haakjes komen uit andere bronnen of zijn vertalingen van Duitse namen. Alle op naam gebrachte planten werden tijdens deze reis een of meerdere malen geregistreerd met de Android app ObsMapp. Een waarneming werd daarbij standaard voorzien van meerdere foto's om de determinatie te kunnen verantwoorden. Van onbekende of onzekere soorten werd daarnaast materiaal verzameld voor nadere vaststelling met behulp van diverse flora's en websites (zie 'Geraadpleegde literatuur en websites'). De waarnemingen werden tot slot geüpload naar de aan ObsMapp gekoppelde website observation.org.

Een aantal waarnemingen met bijbehorende foto's zijn op observation.org in te zien via de volgende links:

Waarnemingen ingevoerd door [Margriet Bekking](#)

https://observation.org/users/134752/photos/?date_after=2023-06-15&date_before=2023-07-07&species_group=10&country_id=13&advanced=on&page=2

Waarnemingen ingevoerd door [Emanuel Kneepkens](#)

https://observation.org/users/104763/photos/?date_after=2023-06-15&date_before=2023-07-07&country_id=13&advanced=on&page=3

Geraadpleegde literatuur en websites

1. Aeschimann, D. (2004). Flora Alpina. Bern: Haupt Verlag AG.
2. Eggenberg, S. & Möhl, A. (2007). Flora Vegetativa: Ein Bestimmungsbuch für Pflanzen der Schweiz in blütenlosen Zustand. Bern Stuttgart Wien: Haupt Verlag AG.
3. Eggenberg, S. et al. (2018). Flora Helvetica. Exkursionsführer. Bern: Haupt Verlag AG
4. Fischer, M.A., Oswald, K., Adler, W. (2008). Exkursionsflora für Österreich, Liechtenstein und Südtirol ; 3e Auflage. Linz: Land Oberösterreich, Biologiezentrum der Oberöster.
5. Grey-Wilson, Chr. & Blamey, M. (2003). Bergflora van Europa. Baarn: Tirion Natuur.
6. Jäger, E., Wesche, K., Ritz, C., Müller, F. & Welk, E. (red.) (2009). Rothmaler - Exkursionsflora von Deutschland, Gefäßpflanzen: Atlasband. Heidelberg: Spektrum Acad. Verlag.
7. Lambinon, J. (1998). Flora van België, het Groothertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden. Meise: Nationale Plantentuin van België.
8. Lauber, K. & Wagner, G. (1998). Flora Helvetica. Bern: Haupt Verlag AG.
9. Lauber, K. & Gerhart, W. (1998). Bestimmungsschlüssel zur Flora Helvetica. Bern: Haupt Verlag AG.
10. Meijden, R. van der (2005). Heukels' Flora van Nederland. Groningen Houten: Noordhoff Uitgevers B.V.
11. <https://www.infoflora.ch/de/>
12. <http://flora.nhm-wien.ac.at/>
13. <https://www.verspreidingsatlas.nl>
14. <http://www.blumeninschwaben.de/>
15. <http://observation.org>

Stengelloze gentiaan - *Gentiana acaulis*

Voorjaarsgentiaan—*Gentiana verna*

Wetenschappelijk

- 1 *Achillea erba-rotta* subsp. *moschata*
- 2 *Acinos alpinus*
- 3 *Aconitum lycoctonum* subsp. *vulparia*
- 4 *Aconitum napellus*
- 5 *Actaea spicata*
- 6 *Adenostyles alliariae*
- 7 *Adenostyles alpina*
- 8 *Ajuga genevensis*
- 9 *Ajuga pyramidalis*
- 10 *Allium victorialis*
- 11 *Alnus incana*
- 12 *Alnus viridis*
- 13 *Amelanchier ovalis*
- 14 *Androsace obtusifolia*
- 15 *Anemone baldensis*
- 16 *Angelica sylvestris*
- 17 *Antennaria dioica*
- 18 *Anthoxanthum alpinum*
- 19 *Anthyllis vulneraria*
- 20 *Aquilegia atrata*
- 21 *Arabis alpina*
- 22 *Arctostaphylos alpina*
- 23 *Arctostaphylos uva-ursi*
- 24 *Arenaria ciliata*
- 25 *Arenaria serpyllifolia*
- 26 *Artemisia absinthium*
- 27 *Aruncus dioicus*
- 28 *Asplenium adiantum-nigrum*
- 29 *Asplenium ruta-muraria*
- 30 *Asplenium septentrionale*
- 31 *Asplenium trichomanes*
- 32 *Asplenium viride*
- 33 *Aster alpinus*
- 34 *Aster bellidiastrum*
- 35 *Astragalus alpinus*
- 36 *Astragalus frigidus*
- 37 *Astragalus leontinus*
- 38 *Astragalus penduliflorus*
- 39 *Atropa bella-donna*
- 40 *Bartsia alpina*
- 41 *Berberis vulgaris*
- 42 *Biscutella laevigata*
- 43 *Blitum bonus-henricus*
- 44 *Botrychium lunaria*
- 45 *Brachypodium pinnatum*
- 46 *Briza media*
- 47 *Bromopsis erecta*
- 48 *Bromus inermis*
- 49 *Calluna vulgaris*
- 50 *Campanula barbata*

Nederlands

- (Muskus duizendblad)
- (Alpensteentijm)
- Gele monnikskap
- Blauwe monnikskap
- Christoffelkruid
- (Grijze klierstijl)
- (Kale klierstijl)
- Harig zenegroen
- Piramidezenegroen
- (Allermannsharnisch)
- Witte els
- (Groene els)
- Europees krentenboompje
- (Stompbladig mansschild)
- (Monte Baldo-anemoon)
- Gewone engelwortel
- Rozenkransje
- (Alpenreukgras)
- Wondklaver
- (Donkere akelei)
- (Alpenscheefkelk)
- (Alpenberendruif)
- Berendruif
- Bewimpertes Sandkraut
- Gewone zandmuur
- Absintalsem
- Geitenbaard
- Zwartsteel
- Muurvaren
- Noordse streepvaren
- Steenbreekvaren
- Groensteel
- (Alpenaster)
- (Alpenmadelief)
- (Alpenhokjespeul)
- (Gletscherhokjespeul)
- (Tiroler Tragant)
- (Knikkende hokjespeul)
- Wolfskers
- (Alpenhelm)
- Zuurbes
- Brilkruid
- Brave hendrik
- Gelobde maanvaren
- Gevinde kortsteel
- Bevertjes
- Bergdravik
- Kweekdravik
- Struikhei
- (Baardklokje)

Donkere Akelei— *Aquilegia atrata*

Baardklokje - *Campanula barbata*

Alpensteentijm— *Acinos alpinus*

Wetenschappelijk

- 51 *Campanula cochleariifolia*
- 52 *Campanula glomerata*
- 53 *Campanula latifolia*
- 54 *Campanula patula*
- 55 *Campanula persicifolia*
- 56 *Campanula rapunculoides*
- 57 *Campanula rapunculus*
- 58 *Campanula spicata*
- 59 *Campanula trachelium*
- 60 *Cardamine amara*
- 61 *Cardamine enneaphyllos*
- 62 *Cardamine resedifolia*
- 63 *Carduus defloratus*
- 64 *Carduus personata*
- 65 *Carex alba*
- 66 *Carex atrata*
- 67 *Carex caryophyllea*
- 68 *Carex curvula*
- 69 *Carex davalliana*
- 70 *Carex digitata*
- 71 *Carex nigra*
- 72 *Carex ornithopoda*
- 73 *Carex pallescens*
- 74 *Carex panicea*
- 75 *Carex spicata*
- 76 *Carlina acaulis*
- 77 *Carum carvi*
- 78 *Catapodium rigidum*
- 79 *Centaurea montana*
- 80 *Centaurea scabiosa*
- 81 *Cephalanthera rubra*
- 82 *Cerastium alpinum*
- 83 *Chaerophyllum hirsutum*
- 84 *Chaerophyllum villarsii*
- 85 *Chenopodium bonus-henricus*
- 86 *Chrysosplenium alternifolium*
- 87 *Cicerbita alpina*
- 88 *Cirsium acaule*
- 89 *Cirsium eriophorum*
- 90 *Cirsium erisithales*
- 91 *Cirsium heterophyllum*
- 92 *Cirsium oleraceum*
- 93 *Cirsium spinosissimum*
- 94 *Clematis alpina*
- 95 *Clinopodium menthifolium*
- 96 *Clinopodium vulgare*
- 97 *Coeloglossum viride*
- 98 *Convallaria majalis*
- 99 *Convolvulus arvensis*
- 100 *Corallorhiza trifida*

Nederlands

- Zodeklokje
- Kluwenklokje
- Breed klokje
- Weideklokje
- Prachtklokje
- Akkerklokje
- Rapunzelklokje
- (Aarklokje)
- Ruig klokje
- Bittere veldkers
- (Negenbladige tandveldkers)
- (Resedabladige veldkers)
- (Alpendistel)
- (Gemaskerde distel)
- Witte zegge
- (Schwarze Segge)
- Voorjaarszegge
- (Gewöhnliche Krumm-Segge)
- Veenzegge
- Vingerzegge
- Zwarte zegge
- Vogelpootzegge
- Bleke zegge
- Blauwe zegge
- Gewone bermzegge
- Stengellose zilverdistel
- Karwij
- Stijf hardgras
- Bergcentaurie
- Grote centaurie
- Rood bosvogeltje
- (Alpenhoornbloem)
- (Heggenribzaad)
- (Villars' ribzaad)
- Brave hendrik
- Verspreidbladig goudveil
- (Alpenmelksla)
- Aarddistel
- Wollige distel
- (Bleekgele vederdistel)
- Ongelijkbladige distel
- Moesdistel
- (Alpenvederdistel)
- (Alpencllematis)
- Bergsteentijm
- Borstelkrans
- Groene nachtorchis
- Lelietje-van-dalen
- Akkerwinde
- Koraalwortel

Groene els—*Alnus viridis*

Zodeklokje—*Campanula cochleariifolia*

Alpenmelksla—*Cicerbita alpina*

Prachtklokje - *Campanula persicifolia*

Wetenschappelijk

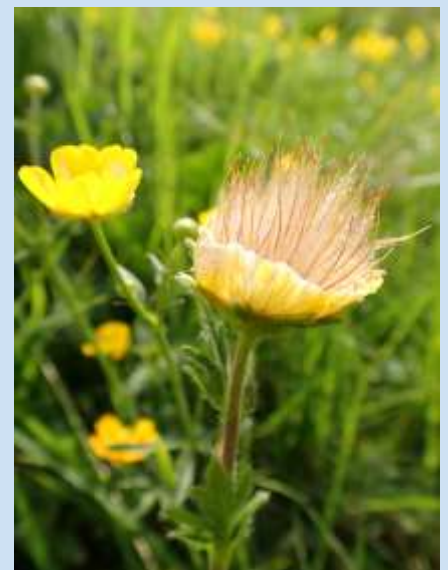
- 101 *Crepis aurea*
- 102 *Crocus albiflorus*
- 103 *Cruciata laevipes*
- 104 *Cuscuta epithymum*
- 105 *Cynosurus cristatus*
- 106 *Cypripedium calceolus*
- 107 *Cystopteris fragilis*
- 108 *Dactylorhiza alpestris*
- 109 *Dactylorhiza fuchsii*
- 110 *Dactylorhiza viridis*
- 111 *Daphne striata*
- 112 *Daucus carota*
- 113 *Dianthus glacialis*
- 114 *Dianthus sylvestris*
- 115 *Diphasiastrum alpinum*
- 116 *Doronicum glaciale subsp. glaciale*
- 117 *Doronicum grandiflorum*
- 118 *Draba hoppeana*
- 119 *Draba azoides*
- 120 *Dryas octopetala*
- 121 *Dryopteris affinis subsp. affinis*
- 122 *Echium vulgare*
- 123 *Epilobium alpestre*
- 124 *Epipactis helleborine*
- 125 *Equisetum hyemale*
- 126 *Equisetum sylvaticum*
- 127 *Equisetum variegatum*
- 128 *Erica herbacea*
- 129 *Erigeron uniflorus*
- 130 *Eriophorum vaginatum*
- 131 *Euphorbia cyparissias*
- 132 *Fragaria moschata*
- 133 *Gentiana acaulis*
- 134 *Gentiana asclepiadea*
- 135 *Gentiana bavarica*
- 136 *Gentiana punctata*
- 137 *Gentiana verna*
- 138 *Geranium pratense*
- 139 *Geranium pyrenaicum*
- 140 *Geranium sylvaticum*
- 141 *Geum montanum*
- 142 *Geum rivale*
- 143 *Geum urbanum*
- 144 *Globularia cordifolia*
- 145 *Gnaphalium supinum*
- 146 *Gymnadenia conopsea*
- 147 *Gymnadenia odoratissima*
- 148 *Gymnadenia rhellicani*
- 149 *Gymnocarpium dryopteris*
- 150 *Gymnocarpium robertianum*

Nederlands

- (Goudbloemstreepzaad)
- Bonte crocus
- Kruisbladwalstro
- Klein warkruid
- Kamgras
- Vrouwenschoentje
- Blaasvaren

- Bosorchis
- Groene nachtorchis
- (Gestreept peperboompje)
- Peen
- (Gletsjeranjer)
- (Wilde tuinanjer)
- Alpenwolfsklauw
- (Gletsjer voorjaarszonnebloem)
- (Grootbl. voorjaarszonnebloem)
- (Hoppe's hongerbloempje)
- Hongerbloempje
- (Achtster; Zilverwortel)
- Geschubde mannetjesvaren
- Slangenkruid
- (Kransblad-basterdwederik)
- Brede wespenorchis
- Schaafstro
- Bospaardenstaart
- Bonte paardenstaart
- Sneeuwhei
- (Eenhoofdige fijnstraal)
- Eenrig wollegras
- Cipreswolfsmelk
- Grote bosaardbei
- Stengelloze gentiaan
- Zijdeplantgentiaan
- (Beierse gentiaan)
- (Gestippelde gentiaan)
- Voorjaarsgentiaan
- Beemdooievaarsbek
- Bermooievaarsbek
- Bosooievaarsbek
- Bergnagelkruid
- Knikkend nagelkruid
- Geel nagelkruid
- (Hartbladige kogelbloem)
- (Liggende droogbloem)
- Grote muggenorchis
- Welriekende muggenorchis
- Zwarte vanille-orchis
- Gebogen driehoeksvaren
- Rechte driehoeksvaren

Vrouwenschoentje— *Cypripedium calceolus*

Bergnagelkruid— *Geum montanum*

Bosooievaarsbek— *Geranium sylvaticum*

Wetenschappelijk

151 *Gypsophila repens*
 152 *Hedysarum hedysaroides*
 153 *Helianthemum alpestre*
 154 *Helianthemum nummularium*
 155 *Heliosperma pusillum*
 156 *Hepatica nobilis*
 157 *Hieracium glanduliferum*
 158 *Hieracium pilosum*
 159 *Hippocrepis comosa*
 160 *Hippophae rhamnoides subsp. fluviatilis*
 161 *Homogyne alpina*
 162 *Huperzia selago*
 163 *Hylotelephium telephium*
 164 *Hypochaeris uniflora*
 165 *Jacobaea alpinus*
 166 *Juncus jacquinii*
 167 *Juncus tenuis*
 168 *Juncus trifidus*
 169 *Juncus triglumis*
 170 *Kalmia procumbens*
 171 *Knautia arvensis*
 172 *Knautia dipsacifolia*
 173 *Knautia maxima*
 174 *Kobresia myosuroides*
 175 *Koeleria pyramidata*
 176 *Lamiastrum galeobd. subsp. flavidum*
 177 *Lamiastrum galeobd. subsp. montanum*
 178 *Laserpitium latifolium*
 179 *Lathyrus pratensis*
 180 *Leontodon hispidus agg.*
 181 *Leontodon montanus*
 182 *Leontopodium nivale subsp. alpinum*
 183 *Leucanthemopsis alpina*
 184 *Leucorchis albida*
 185 *Ligusticum mutellina*
 186 *Lilium bulbiferum*
 187 *Lilium martagon*
 188 *Linaria alpina*
 189 *Linaria vulgaris*
 190 *Linum catharticum*
 191 *Listera ovata*
 192 *Lonicera alpigena*
 193 *Lonicera caerulea*
 194 *Lonicera nigra*
 195 *Lonicera xylosteum*
 196 *Lotus alpinus*
 197 *Luzula luzuloides*
 198 *Luzula luzuloides subsp. rubella*
 199 *Luzula pilosa*
 200 *Maianthemum bifolium*

Nederlands

(Kruipend gipskruid)
 (Alpenzoetklaver)
 (Alpenzonneroosje)
 Geel zonneroosje
 (Strahlensame)
 Leverbloempje
 (Drüsenhabichtskraut)
 (Moris' Habichtskraut)
 Paardenhoeftklaver
 (Alpenduindoorn)
 (Alpenlattich)
 Dennenwolfsklauw
 Hemelsleutel
 (Eenhoofdige biggenkruid)
 (Alpenkruiskruid)
 (Jacquin's rus)
 Tengere rus
 (Driedelige rus)
 (Dreiblütige Binse)
 (Kruipend rotsroosje)
 Beemdkroon
 Bergknautia
 (Nacktried)
 Breed fakkelgras
 (Bleekgele dovenetel)
 Grote gele dovenetel
 Breed lazerkruid
 Veldlathyrus
 Ruige leeuwentand
 (Bergleeuwentand)
 Edelweiss
 (Alpenmargriet)
 Witte muggenorthis
 (Alpen-Liebstock)
 Roggelelie
 Turkse lelie
 (Alpenvlasbekje)
 Vlasbekje
 Geelhartje
 Grote keverorthis
 (Alpenkamperfoelie)
 (Blauwe kamperfoelie)
 (Zwarte kamperfoelie)
 Rode kamperfoelie
 (Alpenrolklaver)
 Witte veldbies
 Ruige veldbies
 Dalkruid

Edelweiss— *Leontopodium nivale subsp. alpinum*

Turkse lelie— *Lilium martagon*

Alpenvlasbekje— *Linaria alpina*

201 <i>Medicago falcata</i>	Sikkelklaver
202 <i>Medicago lupulina</i>	Hopklaver
203 <i>Melampyrum sylvaticum</i>	(Boshengel)
204 <i>Melica nutans</i>	Knikkend parelgras
205 <i>Melilotus albus</i>	Witte honingklaver
206 <i>Mentha longifolia</i>	Hertsmunt
207 <i>Milium effusum</i>	Bosgierstgras
208 <i>Minuartia sedoides</i>	(Dwergveldmuur)
209 <i>Minuartia verna</i>	(Alpenveldmuur)
210 <i>Moehringia ciliata</i>	(Bewimperde veldmuur)
211 <i>Moneses uniflora</i>	Eenbloemig wintergroen
212 <i>Myosotis alpestris</i>	(Alpenvergeet-mij-nietje)
213 <i>Nardus stricta</i>	Borstelgras
214 <i>Neotinea ustulata</i>	Aangebrande orchis
215 <i>Neottia nidus-avis</i>	Vogelnestje
216 <i>Neottia ovata</i>	Grote keverorchis
217 <i>Noccaea montana</i>	Bergboerenkers
218 <i>Onobrychis viciifolia</i>	Esparcette
219 <i>Ophrys insectifera</i>	Vliegenorchis
220 <i>Orchis mascula</i>	Mannetjesorchis
221 <i>Origanum vulgare</i>	Wilde marjolein
222 <i>Orthilia secunda</i>	Eenzijdig wintergroen
223 <i>Oxyria digyna</i>	(Alpenzuurkruid)
224 <i>Oxytropis campestris</i>	(Alpenspitkiel)
225 <i>Paris quadrifolia</i>	Eenbes
226 <i>Parnassia palustris</i>	Parnassia
227 <i>Pedicularis foliosa</i>	(Bladrijk kartelblad)
228 <i>Pedicularis tuberosa</i>	(Knolkartelblad)
229 <i>Petasites paradoxus</i>	Sneeuwwit hoefblad
230 <i>Peucedanum ostruthium</i>	Meesterwortel
231 <i>Phegopteris connectilis</i>	Smalle beukvaren
232 <i>Phyteuma betonicifolium</i>	(Grote rapunzel)
233 <i>Phyteuma hemisphaericum</i>	(Grasrapunzel)
234 <i>Phyteuma orbiculare</i>	Bolrapunzel
235 <i>Phyteuma ovatum</i>	(Haller's rapunzel)
236 <i>Phyteuma spicatum</i>	Witte rapunzel
237 <i>Pimpinella major</i>	Grote bevernel
238 <i>Pimpinella saxifraga</i>	Kleine bevernel
239 <i>Pinguicula alpina</i>	(Alpenvetblad)
240 <i>Pinguicula leptoceras</i>	(Dunsporig vetblad)
241 <i>Pinguicula vulgaris</i>	Vetblad
242 <i>Plantago alpina</i>	(Alpenweegbree)
243 <i>Plantago media</i>	Ruige weegbree
244 <i>Platanthera chlorantha</i>	Bergnactorchis
245 <i>Poa nemoralis</i>	Schaduwgras
246 <i>Polemonium caeruleum</i>	Jakobs ladder
247 <i>Polygala chamaebuxus</i>	(Buxusbladige vleugeltjesbloem)
248 <i>Polygala comosa</i>	Kuifvleugeltjesbloem
249 <i>Polygonatum verticillatum</i>	Kranssalomonszegel
250 <i>Polygonum viviparum</i>	(Levendbarende duizendknoop)

Alpenvergeet-mij-nietje - *Myosotis alpestris*

Ruige weegbree—*Plantago media*

Knikkende nagelkruid—*Geum rivale*

Wetenschappelijk

251 *Polystichum lonchitis*
252 *Populus tremula*
253 *Portulaca oleracea*
254 *Potentilla aurea*
255 *Potentilla erecta*
256 *Potentilla reptans*
257 *Prenanthes purpurea*
258 *Primula elatior*
259 *Primula farinosa*
260 *Primula glutinosa*
261 *Primula halleri*
262 *Primula minima*
263 *Prunella vulgaris*
264 *Pteridium aquilinum*
265 *Pulsatilla alpina* subsp. *apiifolia*
266 *Pyrola minor*
267 *Pyrola rotundifolia*
268 *Ranunculus lanuginosus*
269 *Ranunculus montanus*
270 *Ranunculus plataniifolius*
271 *Rhinanthus angustifolius*
272 *Rhinanthus minor*
273 *Rhododendron ferrugineum*
274 *Ribes alpinum*
275 *Ribes rubrum*
276 *Ribes uva-crispa*
277 *Rosa dumalis*
278 *Rosa micrantha*
279 *Rosa pendulina*
280 *Rumex alpestris*
281 *Rumex alpinus*
282 *Rumex scutatus*
283 *Salix herbacea*
284 *Salix purpurea*
285 *Salix reticulata*
286 *Salix serpyllifolia*
287 *Salvia glutinosa*
288 *Salvia pratensis*
289 *Sambucus ebulus*
290 *Saxifraga aizoides*
291 *Saxifraga androsacea*
292 *Saxifraga bryoides*
293 *Saxifraga moschata*
294 *Saxifraga oppositifolia*
295 *Saxifraga paniculata*
296 *Saxifraga stellaris*
297 *Scabiosa lucida*
298 *Scleranthus annuus*
299 *Securigera varia*
300 *Sedum album*

Nederlands

Lansvaren
Ratelpopulier
Postelein
Gulden ganzेरिक
Tormentil
Vijfvingerkruid
Purpersla
Slanke sleutelbloem
(Melige sleutelbloem)
(Kleverige sleutelbloem)
(Hallers sleutelbloem)
(Dwergsleutelbloem)
Gewone brunel
Adelaarsvaren
(Gele alpenanemoon)
Klein wintergroen
Rond wintergroen
(Wollige boterbloem)
(Bergboterbloem)
Witte boterbloem
Grote ratelaar
Kleine ratelaar
Roestbladig alpenroosje
Alpenbes
Aalbes
Kruisbes
(Vogezen-roos)
Kleinbloemige roos
(Alpen-Hagrose)
(Bergzuring)
(Alpenzuring)
Spaanse zuring
Kruidwilg
Bittere wilg
(Netwilg)
(Quendelblättrige Weide)
Kleverige salie
Veldsalie
Kruidvlier
(Beeksteenbreek)
(Manschild steenbreek)
(Mossteenbreek)
(Muskussteenbreek)
(Zuiltjessteenbreek)
(Pluimsteenbreek)
(Sterbloemige steenbreek)
(Glanzend duifkruid)
Eenjarige hardbloem
Bont kroonkruid
Wit vetkruid

Hallers sleutelbloem—*Primula halleri*

Alpencllematis—*Clematis alpina*

Stompbladig mansschild—*Androsace obtusifolia*

Wetenschappelijk

301 *Sedum alpestre*
302 *Sedum dasyphyllum*
303 *Sedum rupestre*
304 *Sedum sexangulare*
305 *Selaginella helvetica*
306 *Selaginella selaginoides*
307 *Sempervivum arachnoideum*
308 *Sempervivum montanum*
309 *Senecio doronicum*
310 *Senecio ovatus*
311 *Sesleria caerulea*
312 *Silene acaulis*
313 *Silene nutans*
314 *Silene pusilla*
315 *Silene rupestris*
316 *Silene viscaria*
317 *Silene vulgaris*
318 *Sisymbrium strictissimum*
319 *Solidago virgaurea*
320 *Spinulum annotinum*
321 *Stachys alpina*
322 *Stachys germanica*
323 *Stachys officinalis*
324 *Stachys recta*
325 *Stellaria aquatica*
326 *Stellaria graminea*
327 *Stellaria nemorum*
328 *Taraxacum cucullatum* agg.
329 *Teucrium montanum*
330 *Thalictrum aquilegifolium*
331 *Thalictrum minus*
332 *Thesium alpinum*
333 *Thlaspi arvense*
334 *Tofieldia calyculata*
335 *Tofieldia pusilla*
336 *Tolpis staticifolia*
337 *Traunsteinera globosa*
338 *Trichophorum alpinum*
339 *Trichophorum cespitosum*
340 *Trifolium badium*
341 *Trifolium medium*
342 *Trifolium montanum*
343 *Trifolium pratense* var. *nivale*
344 *Trisetum flavescens*
345 *Trollius europaeus*
346 *Vaccinium gaultherioides*
347 *Vaccinium uliginosum*
348 *Vaccinium vitis-idaea*
349 *Valeriana montana*
350 *Valeriana tripteris*

Nederlands

(Alpenmuurpeper)
Dik vetkruid
Tripmadam
Zacht vetkruid
Zwitsers mosvarentje
(Stekelige mosvaren)
Spinnenwebhuislook
(Berghuislook)
(Gemzekruiskruid)
Schaduwkruiskruid
Blauwgras
(Stengelloze silene)
Nachtsilene
(Strahlensame)
(Rotssilene)
Rode pekanjer
Blaassilene
Hoge raket
Echte guldenroede
Stekende wolfsklauw
Alpenandoorn
Duitse andoorn
Betonie
Bergandoorn
Watermuur
Grasmuur
Bosmuur

Berggamander
Akeleiruit
Kleine ruit
Alpenbergvlas
Witte krodde
(Kelch-Liliensimse)
(Kleine Liliensimse)

(Kogelorchis)
(Alpenveenbies)
Veenbies
(Bruine klaver)
Bochtige klaver
Bergklaver
(Rode Alpenklaver)
Goudhaver
Trollius
(Alpenrijsbes)
Rijsbes
Rode bosbes
(Bergvaleriaan)
(Driedelige valeriaan)

Stengelloze silene - *Silene acaulis*

Vliegenorchis— *Ophrys insectifera*

Alpenanemoon—*Pulsatilla alpina*

Alpenanemoon—*Pulsatilla alpina*

Wetenschappelijk

- 351 *Veratrum album*
- 352 *Veratrum album subsp. lobelianum*
- 353 *Verbascum lychnitis*
- 354 *Verbascum nigrum*
- 355 *Verbena officinalis*
- 356 *Veronica alpina*
- 357 *Veronica bellidioides*
- 358 *Veronica fruticans*
- 359 *Veronica serpyllifolia*
- 360 *Veronica urticifolia*
- 361 *Vincetoxicum hirundinaria*
- 362 *Viola biflora*
- 363 *Viola palustris*

Nederlands

- Witte nieswortel
- Nieswortel/ groene bloemen
- Melige toorts
- Zwarte toorts
- IJzerhard
- (Alpenereprijs)
- (Rozetereprijs)
- (Rotsereprijs)
- Tijmereprijs
- (Netelereprijs)
- Witte engbloem
- (Tweebloemig viooltje)
- Moerasviooltje

Pluimkartelblad - Pedicularis foliosa

Wilp, 12 september 2023

En hiermee is de 'Virgental-reis' ten einde. Er was voor elk wat wils: een prachtige omgeving, leuk hotel, de schitterende Sajathütte, vlinders, vogels, insecten en vooral heel veel mooie planten. En natuurlijk: een leuke groep mensen die het goed met elkaar kunnen vinden en altijd bereid zijn om kennis te delen of om kennis tot zich te nemen.

Met dit verslag is een mooie herinnering gemaakt van deze reis. Dank aan ieder van jullie die heeft bijgedragen aan het verslag.

Wie weet tot een volgende (alpenflora)reis!

Tineke Hirschler

